13.00.00	13.00.06	01.00.00
13.00.01	13.00.07	02.00.00
13.00.02	13.00.08	03.00.00
13.00.03	13.00.09	09.00.00
13.00.04	07.00.00	10.00.00
13.00.05	19.00.00	11.00.00

№5/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Elektron nashr. 580 sahifa, 14-may, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Qirg‘izboyev Abdug‘affor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G‘.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O‘. – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma’murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo‘ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog‘iston)
Rejep O‘zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta’lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G‘afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo‘icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta’limi boshqarmasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo‘limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo‘l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:
Qirg‘izboyev Abdug‘affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G‘. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O‘. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma’murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O‘zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko‘ra, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo‘yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Nutq o'stirish mashg'ulotlarida maqol va rivoyatlardan foydalanish texnologiyasi 12
Azimova Nodira Xikmatovna

Matematikada o'tkaziladigan sinfdan tashqari viktorina, matematik ertalik va matematik musobaqalarni tashkil etish 15
Azizova Dilnoz Yo'ldashevna

Adabiy ta'limda fanlararo integratsiyani rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rni 19
Hasanova Bahora Isa qizi

Boshlang'ich sinf ona tili darsliklaridagi kognitiv-pragmatik mashqlar turlari va mazmuni 22
Jahonova Nargiza Yunus qizi

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil etishda QUIZ testlardan foydalanish 28
Jamolova Nodirabegim Jobir qizi

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning dolzarbligi 32
Mazgarova Durdona Shuxrat qizi, Mirzakamolova Komola Xojiakbar qizi

Understanding and Using Articles in English: A Practical Approach 35
Mustafoyeva Nigina Shuhrat kizi

Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari 40
Nosirova Dilfuza

Ona tili va o'qish savodxonligi fanining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyati 45
Otamurodova Mahfirat Husan qizi

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va qonunlari asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuv 49
Imamova Nilufar Zabiyxulla qizi, Po'latova Mahfuza To'lqin qizi

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy etikasi va madaniy salohiyatini shakllantirish omillari 52
Qodirova Fotima Rashidovna

Boshlang'ich ta'limda tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalarining qiyosiy tahlili 55
Shokirova Madinabonu Shomurod qizi

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda mental arifmetikaning o'rni 59
Sulaymonova Nigora Olimjon qizi

Boshlang'ich ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish mexanizmlari (Singapur ta'lim tizimi misolida) 63
Taniqulova O'g'iloy Fahriddin qizi

SWOT texnologiyasi asosida talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish modeli 66
Abdusalomova Saidabonu Ziyovuddin qizi

Механизмы формирования характера трудолюбия в младшем школьном возрасте 69
Зияев Амаль Толибович

Современные методы обучения иностранному языку в начальных классах 72
Косимова Шахризода Бахромжон кизи, Рузметова Хилола Абдушариповна

Ислам в духовных исканиях льва толстого: уважение великого писателя к религии и пророку 75
Мамасодикова Махзуна Жалол кизи

Проблемы и особенности перевода с узбекского языка на русский: анализ ошибок и пути решения 78
Холмуродова Дилдора Хусниддиновна

Развитие русского языка в современном мире 80
Чернова Татьяна Алексеевна, Темиров Руслан Расул угли, Хасанов Сайхунбек Килич угли

Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari 83
Komilova Lola Nasilloyevna

Maxsus pedagogikani o'qitishda klinik, tarixiy, psixologik, didaktik materiallarni integrativ o'qitish metodlari 91
Djavlanova Nodira Xamza qizi

Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining loyihalash kompetentligini shakllantirish 94
Xidirova Dildora Zayniddinovna

Formation of Cultural Tolerance in Preschool Children Through
Foreign Language Learning Using Digital Educational Resources 98
Dadakhanova Mohlaroyim Muratvayevna

Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning samarali usullarini o'rganish 106
Ataullayev Fazliddin Fahriddin o'g'li

O'quv jarayonida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning ta'limiy aspektlari tahlili 110
Zubayda Barnoyeva

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning
nazariy va metodik manbalari 116
Mirxalilova Nargiza Akbarovna, Usmanova Mashkura Mirzoroximovna, Xunarova Lobar Akbaraliyevna

Butun dunyoda nogiron bolalarga nisbatan munosabat: stereotiplar va ularni yengish 120
Axmadova Shahloxon Voxid qizi

Ijtimoiy va pedagogik riablitatsiyon deviant xulqi bo'lgan o'smirlar 124
Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat munosabatlarini tartibga solishda
sog'lom ish muhitini yaratish 127
Qosimova Shaxnoza Nuriddinovna

Maktab o'quvchilarida chet tili bo'yicha strategik kompetensiyani shakllantirish: psixolingvistik asoslar 131
Akmalxonova Nodira

Chet tillarini o'zlashtirishning psixolingvistik asoslari: A. A. Leontyev qarashlarining tahlili 137
B. O. Toshboyeva

O'quvchilarni tabiiy-ilmiy savodxonligini shakllantirish asosida tadqiqotchilik
ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning xususiyatlari mazmuni 143
Ro'zimatov Jamshid Alisher o'g'li

Boshlang'ich sinf "tarbiya" darslarida o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini
rivojlantirishga qaratilgan mavzularning mazmun-mohiyati 148
Xoliqulova Moxichehra Nodir qizi

Развитие деонтологической компетентности будущих учителей предмета "воспитания" 152
Вахобов Анвар Абдусаттор угли

Obrazli tafakkur – boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini o'stiruvchi vosita 155
Turg'unova Xumora Xusniddin qizi

Boshlang'ich sinflarda janriy xususiyatlariga ko'ra ifodali o'qish ko'nikmasining yo'nalishlari 158
Tirkasheva Xumora Nurali qizi

Sharof Boshbekovning "Temir xotin" dramasida dramatik diskursning semantik va sintaktik qurilishi 162
Mavlanova Xafiza Gulmurodovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning teleko'rsatuvlar vositasida
nutq madaniyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida 166
Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi

"O'z-o'zini rivojlantirish", "amaliyot" hamda "pedagogik amaliyot" tushunchalarining
ijtimoiy-falsafiy, pedagogik talqini 169
Adasheva Matluba

Kursantlarda muzokaraga kirishish ko'nikmalarini shakllantirishda nizoli vaziyatlar
strategiyalarining psixologik o'rni 173
Azamjonova Oyniso Qahramon qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvi jarayonida rahbar kompetensiyalarini
rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvlari 178
Berdiyeva Dilafruz Shuxratovna

Boshlang'ich ta'lim o'quv-tarbiya jarayonida mashq daftarining o'rni va ahamiyati 182
Bo'ronova Maftuna Valijon qizi

Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishning nazariy asoslari 186
Burxanov Bahodir Baxtiyorxodjaevich

Yoshlar orasida emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik asoslari 191
Darvishxojayev Xasan Abdulxakimovich

Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarida virtual ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari 195
Djurayeva Nargis Narkulovna

Ingliz tilida talaffuzni o‘rgatishda samarali zamonaviy kompyuter dasturlari 198
Ernazarova Shahnoza Ergash qizi

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik tarbiyaning ahamiyati va ma’naviyatga ta’siri 202
Fayziyeva Dilfuza Tohir qizi

The Importance of Modern Technologies For Improving Speech Skills of Primary Students 206
I. A. Komolova

Bo‘lajak pedagoglarning ta’lim jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishining o‘ziga xos imkoniyatlari 209
Inadullayeva Sevara Qahramonovna

O‘quvchilarning jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi metodlar 212
Jumanova Shaxnoza Baxromjanovna

Ulug‘bek Hamdamning “Isyon va itoat” romanida obrazlar hayotiga konfliktning ta’siri 215
Karimova Mahliyoxon Mahkamjon qizi

Sharq mutafakkirlari qarashlarida harbiy xizmatchilarda psixik o‘zini o‘zi boshqarish muammolarining metodologik tahlili 219
Kiyomxujaeva Madina Rustambek qizi

Xorijiy tillarni o‘qitishda milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish 224
Jumaboyeva Malika, Eshpolatova Nozima, Ne’matova Shahzoda, Razzakova Nodira

Maktabgacha ta’lim tashkilotida markazlar faoliyatini rivojlantirishda tarbiyachining nutqiy madaniyati 227
Nazarova Zulayxo Turabovna, Oydinova Baxriniso Burxon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni faoliyatlar orqali ma’naviy-ma’rifiy qiyofasini shakllantirishda tarbiyachining vazifalari 231
Niyozova Maftuna Normaxmat qizi

Bo‘lajak o‘qituvchilarni raqamli ta’lim muhitida “Smart-Learning” texnologiyalarini samarali qo‘llashga tayyorlash metodikasi (umumiy pedagogika misolida) 234
Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna

O‘qish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy didaktik yondashuvlari 237
Oripova Dilnozaxon Abduvosi qizi, Azimova Ziyoda Ergashevna

Adabiy ta’limda o‘quvchilarning refleksiv ko‘nikmalarini rivojlantirish pedogogik muammo sifatida 241
Qodirova Dilnoza Alisher qizi

“Yorug‘lik dispersiyasi va uni hosil bo‘lishi” mavzusini eksperimental yo‘l bilan tushuntirish metodikasi 245
Rashidova Vazira Baxodir qizi

Oliy ta’lim muassasalari talabalarini akademik mobillik asosida o‘qitish tizimini takomillashtirish muammolari va ularning yechimlari 248
Ruziyeva Shoxida Fatilloyevna

Literature is A Reflection of the Soul and Culture of Humanity 254
Sayidova Sayyora Yorikulovna

Linguistic Devices in Detective Terminology of “The Purloined Letter” by Edgar Allan Poe 257
Shokirova Markhabo

Maktab direktorlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishning ahamiyati va yo‘nalishlari 260
Talabayev Utkirjon Rosuljonovich

Bo‘lajak harbiy xizmatchilarda empatiya orqali kasbiy moslashuvchanlikni oshirishning ijtimoiy-psixologik asoslari 263
Toshmatov Rustamjon Muydinjon o‘g‘li

Tanqidiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik va psixologik nazariyasi bo‘yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlili 266
Xudoyorova Gavhar Baxtiyor qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash mazmuni va amaliy ahamiyati 271
Yakubova Zilola Zikirovna

Zulfiya she’riyatida vafodor ayol timsoli 274
Yusupova Muqaddam Mahmutjonovna

Yangi davr – yangi dars: ta’limdagi zamonaviy metodlar 278
Jumoniyozov Nurbek Xudoyorovich

Взаимное сотрудничество Республики Узбекистан и Республики Азербайджан в формировании современной системы международных отношений 280
Исломов Абдулазиз Латиф угли

Qo'l mehnati orqali talabalarda mas'uliyat va intizom tuyg'usini rivojlantirish ... 284
Abdullajonova Dildoraxon Rustamjonovna

Innovatsion ta'lim muhiti sharoitida o'qituvchining akmeologik pozitsiyasini shakllantirish ... 288
Aralova Dilafruz Dushaboy qizi

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fanlararo aloqadorlikning ahamiyati ... 292
Madraximov Shuxratjon Shukurovich, Madraximova Maxfuza Axmedovna

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida adabiyot fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi ... 295
Madraximova Maxfuza Axmedovna, Madraximov Shuxratjon Shukurovich

Yosh o'qituvchilar va ongsostining ta'limdagi ahamiyati ... 299
Mutabar Kasimkhodjayeva

A Stylistic Comparison of Ethical and Moral Proverbs in English and Uzbek ... 303
Parvina Mukhtashamova

Talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda podkast texnologiyalaridan foydalanish ... 306
Yuldashev Abdurauf Ro'zmatjonovich

Informatika o'qitishda grafik organayzerlardan foydalanish ... 308
Zohidova Mahfuza Habibovna

Характеристика деловой переписки на русском языке ... 311
Бобоназаров Хуршид Ишпулатович

Vatanparvarlik hissini yoshlarda takomillashtirish masalasining mahalliy psixologlar tomonidan talqini ... 315
Kulaxmetov Abdusattor Baxriddinovich

Методика преподавания фразеологизмов в старших классах ... 319
Мамадаминова Жамила Турабоевна

Особенности учебного кластера как среды для развития речевых навыков ... 323
Мамаджанова Карина Абдукаримовна

Maktabgacha ta'limda hr boshqaruvi: rivojlangan mamlakatlar tajribasi va O'zbekiston sharoitida tatbiq etish yo'llari ... 327
Alovdinova Iroda Botir qizi

"Kognitiv faollik" tushunchasi va uning pedagogik-psixologik aspektlari ... 330
Ismoilova Nozimaxon

The Significance of Media Competence in Enhancing Speaking Skills Among B2 and C1 Level Learners ... 335
Vazira Bafayeva Muxiddinovna

Zamonaviy ta'lim jarayonida 21-asr ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari ... 338
Raximdinova Gulbodom Ibrohimjon qizi

Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning transversal kompetensiyalarini rivojlantirishda maxsus va interfaol metodlardan foydalanish ... 344
Askarova Barchinoy Abdirahimovna

Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining grafik kompetentligini transformatsion yondashuv asosida rivojlantirishning samarali shakllari va interfaol metodlardan foydalanish ... 347
Butayeva Gulmira Boxodirjonovna

Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tutingan oilalarga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari ... 350
D. Q. Rahimova

Emotsional intellektni rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlarining o'rni ... 353
Jamalova Kamola Shahobiddinovna

Tadqiqot samaradorligini pasaytiruvchi metodik xatolarni korrektsiya qilish usullari ... 358
Mamasidiqova Odina Islomjon qizi

Ona tilini o'rgatishda didaktik material tanlash metodikasi ... 362
Mamatova Gulshan Amankulovna

Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida to'rt blokli model (tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muloqot va hamkorlik) ning qo'llanilishi ... 365
Mirzoyeva Maftuna Husnitdinovna

Spekulyativ dizayn metodi asosida talabalarda kelajak ssenariylarini yaratish texnologiyasi ... 368
Nishonov Nodir Alimjanovich

Filologiya yo'nalishi talabalari ta'lim jarayonida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda hamkorlik pedagogikasining ahamiyati ... 372
Nishonova Aziza Mirzaxmadovna

6–7 yoshli bolalarning kognitiv ko'nikmalarini raqamli ta'lim vositalari asosida shakllantirish metodikasini takomillashtirish 375
Nuritdinova Shaxnoza Kamoliddin qizi

Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirishning innovatsion metodikasini takomillashtirish 377
O'rozboyeva Dilnoza Alimboy qizi

O'quvchilar bilan olib boriladigan sport ishlarining pedagogik asoslari 380
Oromova Laylo Ilhomovna

Bo'lajak informatika o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini dasturlash tillari orqali rivojlantirish yo'llari .. 384
Raxmatov Mirzo Mukimovich

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda dizaynerlik qobiliyatlarini takomillashtirishda mahorat darslari (master klass)ni tashkil qilish 389
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna

Shaxs kasbiy taraqqiyoti va amaliy faoliyat rivojlanishining omillari 394
Toshmurodov Muxriddin Suvon o'g'li

Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirish mexanizmlari........ 398
Yuldasheva Nargiza Egamberdiyevna

Talabalarda kasbiy yozma nutq kompetensiyasini takomillashtirish metodikasi........ 401
Alimov Farhod Sharabidinovich

Boshlang'ich ta'limda buyuk allomlarimiz merosini integratsiya asosida o'qitish usullari 405
Mamatkarimova Sevara Alim qizi

Bo'lajak biologiya o'qituvchilari inklyuziv kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida 410
Raximov Atanazar Karimovich, Yuldashova Iroda Dilshodovna

15-16 yoshli voleybolchilardan iborat nazorat va tajriba guruhlarida sakrash chidamkorligining pedagogik tajriba davridagi rivojlanish ko'rsatkichlarini shakllanish dinamikasi 413
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni rivojlantirishning metod va vositalari 417
Xudoyberdiyeva Sayyora Abdimumin qizi, Buzrukov. T. O.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda o'qitishning tashkiliy-pedagogik shartlari 421
Rahmonova Zulayho Abdumalikovna, Buzrukov T. O.

Pedagogik oliy ta'lim talablarida kasbiy pedagogik imijni rivojlantirishning ijtimoiy pedagogik zaruriyati 425
Mo'ydinova Shoxsanam Doniyorbek qizi

The Role of English as a Tool for Cultural Diplomacy in Post-Soviet Uzbekistan 428
Fariza Umarova Yorqin kizi, Iroda Roziqova Alsharifiddin kizi

Ijodiy tafakkur shakllanishida lug'atlarning o'rni va ahamiyati 434
Tursunova Ozoda Faxriddinovna

Malakali bokschilarni texnik-taktik tayyorlashda bosqichma-bosqich yondashuv 437
Meliqo'ziyev Mavlonjon Ro'zmatjon o'g'li, Meliqo'ziyev Bektemirjon Ro'zmatjon o'g'li

Possibilities of Physical Education Means in the Formation of Volitional Qualities in Schoolchildren........ 443
Z. Nazarov

Bo'lajak pedagoglarning ilmiy-tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish ijtimoiy pedagogik zarurat sifatida 447
Abdullayeva Nasiba Abdusolomovna

Rus tili darslarida kommunikativ yondashuvlar........ 451
Adilova Soliyaxon

Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish........ 455
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna

Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishni boshqarish asosida ta'lim xizmatlarini takomillashtirish 458
Abdullayeva Aziza

Tabiiy fanlarni o'rganishda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun interfaol usullar va zamonaviy texnologiyalar 461
Dehqonboyev Muhammad To'lqin o'g'li

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ta'lim mazmunini loyihalashga tayyorgarligining pedagogik psixologik xususiyatlari 465
Haydarqulova Mahliyo Zafarovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Zamonaviy yondashuv asosida talabalarda ekologik ta'lim-tarbiya berishning samarali yo'llari 469
Sh.S.Shodmonova, Hotamov Tolibjon Narzulloyevich

Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilari nutqini o'stirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasini takomillashtirish.............. 472
Imomova Muazzam Rafiqjon qizi

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning natijalarini baholash.............. 476
Ismatova Ozoda Parda qizi

Bolalar ijtimoiylashuvining psixologik masalalari 482
Jo'lmurodov Oybek Asliddin o'g'li

Ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda didaktik vositalarning o'rni 485
Karimova Nilufar Raimjonovna

Nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borishda muammo va yechimlar.............. 488
Komilova Mohiniso Jobir qizi

Kimyo o'qituvchisi kasbiy kompetentligini aniqlashning ustuvor pedagogik vazifalari.............. 491
Mamajonov Shuhratjon Asqarovich, Odilxo'jazoda Nigoraxon Baxtiyorxo'ja qizi

Ma'naviy taraqqiyot sharq allomalar merosida 495
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna

Abduqodir Shakuriyning yangi usul maktablari va o'qitish metodikasi 499
Muxtorqulova Rushona Zohidjon qizi, Salomova Ra'no Vassiyevna

Raqamli ta'lim resurslaridan foydalanishning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri.............. 505
Lapasova Zebiniso Xidirovna

Fransuz tili mashg'ulotlarida madaniyatlararo muloqotga o'rgatishning kommunikativ texnologiyalari....... 509
Muzaffarova Nodira Mardonovna

O'quvchilarni ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini shakllantirish omillari.............. 514
Norbo'tayev Farhod Maxsidin o'g'li

O'qituvchining kasbiy kompetentligi orqali o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish............ 518
Rajabova Xurshida Hakimovna

Harbiy xizmatchilarning oilasini harbiy muhitga moslashuvining ijtimoiy-psixologik omillari.............. 521
Rejametova Irada Ikramshikovna

Refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish metodik muammo sifatida 526
Raxmonova Iroda Samijonovna

Umumiy o'rta ta'lim maktablari direktorlarining boshqaruv faoliyatida ijtimoiy muhitni rivojlantirishning amaldagi holati (menejerlik o'quv kurslari misolida) 530
Saidqulov Sodiqjon Botirovich

Umumta'lim maktab o'quvchilarining ijtimoiy-siyosiy kompetensiyasini shakllantirish: nazariy yondashuv va ilmiy asoslar.............. 533
Samatova Iroda Azamjon qizi

Beyond Accountability: A Growth-Oriented Teacher Appraisal System for Professional Development....... 537
Sardorbek Rislikboyev

Milliy qadriyatlar – millat ko'zgusi 542
Sulaymonova Tanzila Zoir qizi

Tarbiya jarayoni mazmuni va mohiyati.............. 545
Sultonov Ismoiljon Qodirjon o'g'li

Nutqni rivojlantirishda interfaol pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarurati va shart-sharoitlari....... 548
Tursunova Kamola Ulug'bek qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotining milliy imidjini rivojlantirish va boshqarish texnologiyalari 552
Valiyeva Hamida

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktab ta'limiga kompleks tayyorlash mazmuni.............. 556
Xolboyeva Gulnora Ulashovna

10-12 yoshli stol tennischilarni jismoniy tayyorgarligini yordamchi mashqlar majmuasini qo'llash orqali rivojlantirish.............. 559
Yaqubova Zulayxo Alisherovna

Gumanitar fanlarda milliy folklordan foydalanishning ahamiyati.............. 564
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova

Классификация сказок и их характерные черты 568
Мусурманова Азиза Камиловна

Необходимость развития коммуникативных компетенций у студентов медицинского ВУЗА 572
Шукурова Нодира Тиллаевна, Фуркатова Сабрина Фармоновна

Oila va maktab hamkorligi asosida oʻsmir yoshidagi oʻquvchilarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish masalalari 576
Evatov Saminjon Sobirovich

BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARNING NATIJALARINI BAHOLASH

Ismatova Ozoda Parda qizi
Navoiy davlat universiteti, Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi 2-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: Suyunov M. S. – p.f.n., dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim natijalarini baholash metodikasi va amaliyoti chuqur tahlil qilinadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida baholash nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, balki ularning rivojlanish dinamikasini kuzatish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada diagnostik, formativ va summativ baholash turlari, ularning afzalliklari hamda o'qituvchining baholovchi sifatidagi roli yoritib berilgan. Zamonaviy baholash metodlari – reyting tizimi, portfolio, kuzatuv va test asosidagi yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilingan. Baholashda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, ular orasida motivatsiyani oshirish va ta'lim jarayonining sifatini yaxshilash kabi omillar muhim ekani ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar berilgan. Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda baholash tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: TIMSS, PISA, PIRLS, TALIS, kompetensiya, o'quv dasturi, baholash mazmuni.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the methodology and practice of assessing primary school students' academic achievements. Assessment at the primary level serves not only to measure students' knowledge but also to monitor their developmental progress. The paper discusses diagnostic, formative, and summative assessment approaches and highlights the teacher's central role in the evaluation process. Modern assessment tools–such as rating systems, portfolios, observation, and testing–are examined for their effectiveness in classroom practice. Emphasis is placed on the importance of considering individual learner characteristics, enhancing student motivation, and improving overall educational quality. Based on the research findings, practical recommendations are proposed for refining the assessment process in primary education. This article is intended for educators, methodologists, and professionals seeking to enhance assessment strategies in early schooling.

Key words: TIMSS, PISA, PIRLS, TALIS, competence, curriculum, assessment content.

Аннотация: В статье подробно рассматриваются методика и практика оценки учебных достижений учеников начальных классов. Оценка в начальной школе играет важную роль не только в определении уровня знаний учащихся, но и в отслеживании их индивидуального развития. Освещаются диагностическая, формативная и суммативная формы оценки, а также роль учителя как основного субъекта оценивания. Анализируются современные методы – рейтинговая система, портфолио, наблюдение и тестирование, их эффективность в образовательной практике. Подчеркивается важность учета индивидуальных особенностей учащихся, повышения их мотивации и общего улучшения качества образования. На основе исследования представлены практические рекомендации для совершенствования оценочной деятельности в начальном образовании. Статья будет полезна учителям, методистам и специалистам в области начального образования.

Ключевые слова: TIMSS, PISA, PIRLS, TALIS, компетентность, учебная программа, содержание оценки.

KIRISH

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning natijalarini baholash metodikasi va amaliyotining nazariy asoslarini o'rganish bugungi ta'lim jarayonida baholashning mazmun-mohiyati, vazifalari hamda zamonaviy yondashuvlar asosida shakllanayotgan baholash tizimining rolini yanada chuqur anglashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, baholash faqatgina o'quvchi bilimini aniqlovchi vosita emas, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, tahlil qilish qobiliyatini, o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiruvchi, rivojlantiruvchi omil sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, formatif va summativ baholash turlarining o'ziga xos jihatlari, ularning o'quvchilarning individual rivojlanishiga ta'siri nazariy jihatdan asoslab berildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Baholash metodikasining nazariy asoslarini ishlab chiqishda pedagogika va psixologiya fanlari yutuqlariga tayanish, yosh davri xususiyatlarini hisobga olish, shuningdek, kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim konsepsiyalariga mos keladigan mezonlar va uslublarni ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Shuningdek, boshlang'ich sinflarda "Ona tili" fanida baholash metodikasini nazariy asoslash orqali o'quvchilarning tilni o'zlashtirish darajasini aniqlash, ularni nazorat qilish va rivojlantirishda qo'llaniladigan vositalarning samaradorligi tahlil qilindi.

Umuman olganda, baholashning nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish va uni amaliyotga tadbiq etish orqali boshlang'ich sinflarda ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish imkoni yaratiladi.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning natijalarini baholashning konseptual asoslarini o'rganish zamonaviy ta'lim jarayonida baholashga bo'lgan yondashuvlarni yangicha tushunishga imkon beradi. An'anaviy baholash tizimlaridan farqli o'laroq, bugungi konseptual yondashuvlar baholashni o'qitish va o'rganishni qo'llab-quvvatlovchi, o'quvchi shaxsini rivojlantiruvchi muhim pedagogik vosita sifatida talqin qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida baholashning asosiy konseptual yo'nalishlari – shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, rivojlantiruvchi baholash va jarayonli (formatif) baholash asoslari aniqlab olindi. Ushbu yondashuvlar boshlang'ich sinf o'quvchisining yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual rivojlanish sur'atlarini inobatga olgan holda, baholash tizimini moslashtirish zarurligini ko'rsatdi. Baholashning konseptual asoslarini ishlab chiqishda quyidagi jihatlar muhim o'rin tutadi:

- o'quvchining o'z-o'zini baholashi va refleksiyasi;
- o'quv faoliyati davomida muntazam aloqa va teskari aloqaning mavjudligi;
- baholash mezonlarining aniq, tushunarli va shaffofligi;
- baholash natijalaridan o'sish nuqtalarini aniqlash uchun foydalanish.

Shunday qilib, boshlang'ich ta'limda o'quvchilar natijalarini baholashning konseptual asoslari – bu faqatgina bilimni o'lchash emas, balki o'quvchini fikrlashga, ijodkorlikka, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltiruvchi pedagogik jarayon sifatida talqin etiladi.

Bunday yondashuv, o'z navbatida, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, boshlang'ich sinflarda baholashning konseptual asoslari quyidagi ustun yo'nalishlarga tayanib shakllanadi:

- **Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari** – har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, qobiliyatlari va o'zlashtirish sur'atlarini hisobga olgan holda baholashni tashkil etish;
- **Kompetensiyaviy yondashuv** – baholashda faqat faktik bilim emas, balki o'quvchining bilimni amaliyotda qo'llay olish, muloqotga kirishish, muammo yechish, tanqidiy va ijodiy fikrlash kabi universal kompetensiyalarini aniqlash;
- **Formatif (jarayonli) va summativ (yakuniy) baholash uyg'unligi** – o'quv jarayonining har bir bosqichida o'quvchining o'sishini kuzatish, unga teskari aloqa berish, yakuniy natijalarni esa rivojlanish dinamikasini inobatga olgan holda baholash;
- **Reflektiv yondashuv** – o'quvchining o'z faoliyatini tahlil qilishga, baholash mezonlarini tushunishga va o'zini baholay olishga o'rgatish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Konseptual asoslarning zamirida baholash tizimining ijtimoiy-psixologik funksiyalari – motivatsiya berish, o'z-o'zini anglashni kuchaytirish, mas'uliyatni shakllantirish, o'qituvchi-o'quvchi o'rtasida sog'lom pedagogik muloqotni ta'minlash kabi omillar yotadi. Ayniqsa, boshlang'ich bosqichda bu kabi yondashuvlar o'quvchilarning ta'limga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu tariqa, baholashning konseptual asoslarini to'g'ri belgilash boshlang'ich ta'lim tizimida o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini aniq kuzatish, ularni rag'batlantirish va individual yondashuvni ta'minlash imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida sifatli, samarali va insonparvar ta'limga asos bo'ladi. Boshlang'ich sinflarda baholashning asosiy maqsadi – o'quvchilarning o'quv faoliyatini tahlil qilish, ularning bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash, rivojlanishiga ko'maklashishdir.

Konseptual jihatdan, baholash quyidagi vazifalarni bajaradi:

- o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash;
- o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini ko'rsatish;
- o'qituvchi faoliyatini tahlil qilishga asos yaratish;
- ta'lim strategiyasini takomillashtirish.

Konseptual yondashuvlarda quyidagi tamoyillar muhim:
- ob'yektivlik – baholash mezonlari aniq, o'zaro solishtiriladigan bo'lishi lozim;
- adolatlilik – har bir o'quvchi imkoniyatlarini hisobga olish;
- motivatsion yondashuv – baholash rag'batlantiruvchi va rivojlantiruvchi bo'lishi kerak;
- tizimlilik – baholash jarayoni uzviy, bosqichma-bosqich amalga oshiriladi.

Konseptual asoslar baholash vositalarini ham belgilaydi:
- testlar (ochiq va yopiq turdagi);
- diagnostik topshiriqlar;
- kuzatuv jurnallari;
- reyting kartalari; portfeliolar (o'quvchi ishlari to'plami);
- interaktiv metodlar orqali baholash (rolli o'yinlar, muammoli topshiriqlar, bahslar).

Baholash o'quvchi yoshiga, psixologik holatiga, rivojlanish darajasiga mos bo'lishi zarur. Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar hissiy ta'sirlarga sezgir bo'lganliklari sababli, baholash ularda qo'rquv emas, ishonch va qiziqish uyg'otishi lozim. Shu sababli, rag'batlantiruvchi (pozitiv) baholash usullari muhim ahamiyat kasb etadi. Baholashning turlari:
- formatib baholash – o'qish jarayonida o'quvchining holatini doimiy kuzatish;
- summativ baholash – ma'lum davr oxirida yakuniy baholash;
- diagnostik baholash – o'quv jarayonining boshlanishida o'quvchi darajasini aniqlash;
- o'zaro va o'z-o'zini baholash – o'quvchining mustaqil fikr yuritish qobiliyatini shakllantiradi.

Zamonaviy boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlashda an'anaviy usullardan tashqari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish zarurati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, baholash topshiriqlari tarkibiga video lavhalar, animatsiyalar, interaktiv grafikalarni kiritish o'quvchilarning diqqatini jalb qilish, tushunishni osonlashtirish va chuqur tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Baholashda qo'llanilayotgan topshiriqlar o'quvchining nafaqat xotirasini, balki uning ko'ruv, eshituv, analiz va sintez qilish kabi kognitiv jarayonlarini faollashtirishi lozim. Bunday topshiriqlarda quyidagi texnik vositalar ishlatilishi mumkin: raqamli test platformalari (Quizizz, Kahoot, Wordwall va b.); interaktiv taqdimotlar (PowerPoint, Prezi, Genially); multimedia vositalari (videoslaydlar, animatsion fragmentlar, subtitrli videolar). Shuningdek, bunday topshiriqlar o'quvchining axborot bilan ishlash madaniyatini, texnologik savodxonligini ham shakllantiradi. Bu esa nafaqat baholash sifatini oshiradi, balki zamonaviy o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Shunday qilib, boshlang'ich ta'limda baholash topshiriqlarini multimedia vositalari bilan boyitish – bu faqat texnik yangilik emas, balki pedagogik yondashuvning yangi bosqichi bo'lib, o'quvchilarning natijalarini yanada aniq, adolatli va chuqur baholash imkonini beradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash jarayonini interaktiv va vizual uslublar bilan boyitish dolzarb pedagogik yo'nalishlardan biridir. Boshlang'ich sinflarda baholash topshiriqlariga ilmiy-tabiiy hodisalar, tarixiy voqealar va real hayotiy holatlarni animatsiyalar, videolar hamda rangli grafikalar orqali kiritish, nafaqat ta'limiy mazmunni jonlantiradi, balki o'quvchilarning tushunish darajasini chuqurlashtiradi, fikrlashni faollashtiradi va mustahkam o'zlashtirishga olib keladi. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilar berilgan topshiriqlarni ko'proq qiziqish va motivatsiya bilan bajaradilar, voqealarning sabab-oqibat aloqalarini tushunadilar, ko'rgazmali misollar orqali mavzuni real kontekstda anglaydilar, o'z fikrini asosli bayon qilish, tahlil qilish va umumlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shuningdek, multimedia vositalaridan foydalanilgan holda tashkil etilgan baholash topshiriqlari o'quvchilarda axborot savodxonligi, mantiqiy fikrlash va texnologiyadan maqsadli foydalanish madaniyatini shakllantiradi. Bu esa boshlang'ich sinf o'quvchisini nafaqat bilimli, balki o'z fikriga ega, zamon bilan hamnafas fikrlovchi shaxs sifatida shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich ta'lim umumta'lim maktablarining bosh bo'g'ini bo'lgani sababli ana shu jarayonda o'quvchi shaxsining mukammal rivojlanib borishiga ko'proq e'tibor berish lozim. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mas'uliyatlari cheksizdir. Ular maktab ostonasiga endigina qadam qo'ygan o'quvchilarni maktab hayotiga ko'niktirib, zamonaviy bilim olishlariga yo'l ochib beradilar. Bolalarning o'qishga munosabatlari, aqliy salohiyatlari ana shu davrda shakllanadi. Bu ham boshlang'ich sinf o'qituvchilarining vazifasi mas'uliyatli ekanligini ko'rsatadi.

Ta'lim tizimida innovatsiya deyilganda ta'lim maqsadi va mazmuniga yangilik kiritish, yangicha yondashish, pedagog va talabani hamkorlikda faoliyatini tashkil etish, pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish jarayoni, ta'limning uslub, shakl va vositalarining majmuasi tushuniladi. Boshlang'ich sinfda ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'qish motivini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Chunki motiv o'quvchilarni ta'lim jarayoniga qiziqtiradi, darsga faol qatnashishga, bilimlarni egallashga undaydi. Interfaol metodlar o'qish motivini rivojlantirishga katta yordam beradi. Boshlang'ich sinflarda ko'proq bolalarning yoshini, bilim saviyasini hisobga olish lozimligini unutmaslik kerak. Ularga oddiy, oson va vaqt kam sarflanadigan o'yin mashqlardan foydalanib, darslar o'tish yaxshi samara beradi. Ko'proq atrof-muhit bilan bog'lab o'tilgan mashg'ulotlar bolalar ongini, dunyoqarashini, erkin fikrlash, bayon etish qobiliyatini, mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. Innovatsion texnologiyalardan

dars jarayonida foydalanishning oʻziga xosligi shundaki, ular oʻqituvchi va oʻquvchilarning birgalikdagi faoliyati orqali amalga oshiriladi.

"Innovatsiya" soʻzi "yangilik" lotin tilida XVII asr oʻrtalarida paydo boʻldi va maʼlum bir soha doirasida yangi sohaga oid oʻzgarishlarning yuzaga kelishini anglatadi. Bu shuni anglatadiki, innovatsiya bir tomondan, innovatsiyani amalga oshirish jarayoni emas, balki uni muayyan ijtimoiy amaliyotga aylantirish faoliyatidir. Innovatsion faoliyat oʻzining toʻliq rivojlanishida oʻzaro bogʻliq boʻlgan ish turlarini oʻz ichiga oladi, ularning umumiyligi real innovatsiyalarning yuzaga kelishini taʼminlaydi.

Bugungi kunda "innovatsion taʼlim" bu oʻz-oʻzini rivojlantirishga qodir boʻlgan va uning barcha ishtirokchilarining har tomonlama rivojlanishi uchun sharoit yaratadigan taʼlimdir. Innovatsion taʼlim – bu rivojlanayotgan taʼlimdir.

Talabalarga yetkaziladigan zamonaviy tarkib zamonaviy bilim amaliyotiga mos keladigan kompetensiyalarni rivojlantirish kabi fan bilimlarini rivojlantirishni oʻz ichiga olmaydi. Ushbu tarkib yaxshi tuzilgan va zamonaviy aloqa vositalari yordamida uzatiladigan multimedia oʻquv materiallari shaklida taqdim etilishi kerak. Oʻqitishning zamonaviy usullari bu nafaqat materialni passiv idrok etish asosida, balki oʻquvchilarning oʻzaro munosabatlari va ularning oʻquv jarayoniga jalb qilinishiga asoslangan vakolatlarni shakllantirishning faol usullari.

Masofaviy taʼlimning afzalliklaridan samarali foydalanishga imkon beruvchi axborot, texnologik, tashkiliy va aloqa komponentlarini oʻz ichiga olgan zamonaviy oʻquv infratuzilmasi mavjud. Hozirgi kunda maktab taʼlimi tizimida turli xil pedagogik yangiliklardan foydalanilmoqda. Maktabni axborotlashtirish jarayonida paydo boʻlgan tendensiyadan xabardor boʻlish juda muhimdir: oʻquvchilar tomonidan informatika haqidagi boshlangʻich maʼlumotni ishlab chiqishdan umumiy fanlarni oʻrganishda kompyuter dasturidan foydalanishgacha, soʻngra taʼlimning tarkibi va mazmunini informatika elementlari bilan toʻyintirish, maʼlumotlardan foydalanishga asoslangan butun oʻquv jarayonini tubdan qayta qurish. Natijada maktabning metodik tizimida yangi axborot texnologiyalari paydo boʻladi va maktab bitiruvchilari kelgusi ishlarida yangi axborot texnologiyalarini oʻzlashtirishga tayyorlanadilar. Ushbu yoʻnalish informatika va AKTni oʻrganishga yoʻnaltirilgan yangi fanlarni oʻquv dasturiga kiritish orqali amalga oshiriladi.

Qoʻllash tajribasi shuni koʻrsatdiki:

a) ochiq maktabda maʼlumot muhiti, shu jumladan masofaviy taʼlimning turli shakllari oʻquvchilarning fan fanlarini oʻqishga, ayniqsa loyiha uslubidan foydalanishga boʻlgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi;
b) taʼlimni axborotlashtirish oʻquvchini oʻziga jalb qiladi, bunda maktab munosabatlaridagi psixologik stress subyektiv oʻqituvchi-talaba munosabatlaridan eng obʼektiv talaba-kompyuter-oʻqituvchi munosabatlariga oʻtish yoʻli bilan olib tashlanadi, talaba ishining samaradorligi oshadi, ijodiy ishlarning ulushi ortadi, imkoniyat kengayadi, maktab devorlaridagi ushbu fan boʻyicha qoʻshimcha maʼlumot olish imkoniyati yaratiladi;
d) oʻqitishni axborotlashtirish oʻqituvchini oʻziga jalb qiladi, chunki bu uning ish unumdorligini oshirishga imkon beradi, oʻqituvchining umumiy axborot madaniyatini oshiradi. Birinchidan, bu maʼlum bir yosh oraligʻida rivojlanayotgan oʻquv jarayonining psixologik-pedagogik dizayni, shaxsning oʻz hayoti va faoliyatining haqiqiy subʼekti boʻlishiga sharoit yaratishi: xususan, oʻrganish-faoliyatning umumiy usullarini mohirligi sifatida; shakllantirish-madaniyatning mukammal shakllarini rivojlantirish sifatida;

Anʼanaviy taʼlimdan inson taraqqiyotining umumiy printsipini amalga oshiradigan innovatsion taʼlimga oʻtishni taʼminlash uchun bu yerda dizayn va tadqiqotning alohida vazifasi paydo boʻladi. Shu tarzda, rivojlanish psixologiyasida yosh meʼyorlarini va ontogenezning turli bosqichlarida rivojlanish mezonlarini maxsus loyihalash zarur. Rivojlanish pedagogikasida bu yosh standartlariga mos keladigan, taʼlim texnologiyalari tiliga tarjima qilingan, yaʼni WHAT (NIMA) orqali amalga oshiriladigan oʻquv dasturlarini ishlab chiqishdan iborat. Taʼlim amaliyotida bu bolalar va kattalar jamoalarining madaniy va faoliyati ishonchliligi nuqtai nazaridan, yaʼni rivojlanish mumkin boʻlgan shunday taʼlim makonini loyihalashtirishdir. Boshqacha qilib aytganda, taʼlimni rivojlantirish va rivojlantirish tizimini loyihalash, agar u bir vaqtning oʻzida amalga oshirilsa: shaxs rivojlanishining yoshga oid normativ modellarini psixologik oʻrganish, ushbu modellarni amalga oshirish uchun oʻquv dasturlari va texnologiyalarini pedagogik dizayni, oʻquv jarayonining barcha ishtirokchilarini birlashtirish, yangi taʼlim maqsadlari va muammolarini hal qilish vositalarini loyihalashdir.

Bugungi kunda ilm-fan, texnika sohalarining juda tez surʼatlarda jadallik bilan rivojlanishi barcha taʼlim muassasalarida taʼlim-tarbiya masalalariga yangicha yondashishni talab qilmoqda. Bu esa, oʻz navbatida, oʻqituvchilar zimmasiga yanada yuksak vazifalar va masʼuliyatni yuklaydi. Bu borada taʼkidlashimiz mumkinki, bizning mamlakatimizda yangi taʼlim tizimi modernizatsiya qilinib, jahon miqyosidagi taʼlim makoniga kirish arafasida. Bu taʼlim-tarbiya jarayonidagi sezilarli oʻzgarishlar bilan bogʻliqdir. Buning sababi shundaki, taʼlim paradigmasi oʻzgargan, taʼlim mazmuni ham yangilangan, yangi yondashuvlar va yangi gʻoyalar paydo boʻlgan. Kelajak avlodni jamiyat talablariga mos ravishda tarbiyalash va oʻqitishda oʻqituvchilarning pedagogik faoliyatining ilmiy-amaliy asoslarini oʻzlashtirishi muhim masalalardan biri boʻlib qolmoqda. Raqamli manbalar oqimi kuchaygan davrda inson qobiliyati, isteʼdodi, atrof-muhitdagi yaxshi munosabatlarni rivojlantirish, shaxsga

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

yo'naltirilgan yondashuv orqali o'qitish ta'lim muassasalarining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Ta'limning zamonaviy talabi – ijodkor, zamonaviy bilimga ega raqobatbardosh va malakali insonni tarbiyalashdan iborat.

Bu yerda quyidagi savollar paydo bo'ladi: ta'lim jarayonida o'quvchilar orasida o'zaro bir-birini tushunish va jamoaviy munosabatlarni o'rnatib, o'quvchilarda paydo bo'ladigan xavotirlarning oldini olish va bartaraf etish, imkoniyatlarni kengaytiradigan omillar nimalardan iborat? Baholash tizimi o'quvchilarning o'quv-bilish kompetensiyasini shakllantirishga ta'sir qiladimi? Ushbu savollarga bugungi kunning javobi – mezonli baholash bo'lib hisoblanadi.

Mezonli baholash – bu ta'limning maqsadi va mazmuniga mos keladigan, o'quvchilarning o'quv-bilish malakalarini, o'quv ko'nikmalarini shakllantirishga hissa qo'shadigan, aniq belgilangan, jamoa bilan ishlab chiqilgan, ta'lim jarayoni ishtirokchilariga oldindan ma'lum bo'lgan muayyan mezonlar bilan bilim oluvchilarning o'quv yutuqlarini taqqoslashga asoslangan jarayon. Mavjud baholash tizimining kamchiliklari:

- o'quvchilar, ota-onalar va o'qituvchilar uchun tushunarli bo'lgan rejalashtirilgan ta'lim natijasiga erishish uchun baholashning aniq mezonlari mavjud emas;
- o'qituvchi har bir o'quvchining yagona mezonlarga erishishiga emas, balki butun sinfning o'rtacha bilim darajasiga e'tibor qaratib, belgi qo'yadi;
- mavjud baholash tizimi bilimlarni o'zlashtirish jarayonini emas, balki bilimlarni o'zlashtirish natijasini aks ettiradi;
- bilim oluvchilarga berilgan baholar o'quv dasturining alohida bo'limlari bo'yicha bilim, ko'nikma, malakalarning aniq elementlarini o'zlashtirish haqida tasavvur bermaydi, bu esa har bir o'quvchi uchun individual ta'lim traektoriyasini aniqlashga imkon bermaydi;
- ta'lim jarayonida o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida operativ aloqa mavjud emas, bu esa o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan yuqori motivatsiyasiga yordam bera olmaydi.

An'anaviy baholash tizimi o'quvchining darsga tayyorgarligini muntazam tekshirish va baho qo'yish bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, barcha o'quvchilar bilimini baholash bitta o'qituvchining shaxsiy munosabati va bilimiga asoslanib amalga oshiriladi, baholash jarayoni to'liq inson omiliga bog'liq, zamonaviy talablariga mos keladigan individual yondashuv va aniq baholash mezonlari mavjud emas. An'anaviy eski baholash tizimida obyektivlik eng katta muammolardan biri bo'lib kelgan. Bunga sabab, tizimning deyarli 90 foizi inson omiliga asoslangan edi. Ya'ni, o'quvchi bilimiga beriladigan baho birgina o'qituvchining munosabatidan kelib chiqib belgilanardi.

XULOSA

Mezonli baholash tizimida esa inson omilini imkon darajada minimallashtirish ko'zda tutilgan. Mezonli baholash vazifalari quyidagilardan iborat:

- darsning har bir qismida har bir o'quvchining tayyorgarlik darajasini aniqlash;
- o'quvchining rivojlanish yutug'ini nazorat qilish;
- o'quvchining o'quv jarayonidagi xato va kamchiliklarini aniqlash va tuzatishga imkon berish;
- turli ishlar davomida olingan bahoning adolatliligini ta'minlash;
- ta'lim dasturining samaradorligini tahlil qilish;
- o'quv jarayoni va bilimlarni o'zlashtirish to'g'risida o'quvchi, o'qituvchi va ota-onalar o'rtasida qayta bog'lanishni ta'minlash.

Amaliy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi: faqat o'quvchilarning bajargan ishi baholanadi; bajarilgan ish oldindan belgilangan namuna (standart) bilan taqqoslanadi; o'quvchi o'z ishini baholashga imkon beradigan va ota-onalarga ma'lumot bera oladigan aniq baholash algoritmini biladi; mezonli baholash muayyan ta'limiy maqsad bo'yicha amalga oshiriladi. Shuningdek, mezonli baholash texnologiyasi o'quvchilarda ortiqcha xavotirlanishni yo'qotadi va o'qituvchini "hakam" rolidan xalos qiladi. Bu esa o'quvchilarda o'z-o'zini baholash, o'z faoliyatiga baho berish va javobgarlikni rivojlantirishga yordam beradi, o'z kuchiga ishonchni mustahkamlaydi, o'quvchi muvaffaqiyatini baholashning obyektivligini oshiradi. Mezonli baholash tizimi avvalgi baholashdan formatif va summativ baholash tizimining joriy etilishi bilan farq qiladi. Formatif baholash o'qitishni, usullarni va ushbu imkoniyatlarni amalga oshirish yo'llarini takomillashtirish imkoniyatlarini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, jamlovchi baholash maqsadli baho qo'yish va sertifikatlash yoki o'qitishning oldinga siljishini qayd etishda o'quv natijalarini chiqarish uchun zarurdir.

Mezonli baholash asosida 4K usuli – ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, muloqot va kooperatsiya (hamkorlik) yotadi. Tizim quyidagi tamoyillarga asoslangan:

a) Reproduktiv daraja. Reproduktiv darajadagi topshiriqlar mazmuni o'quvchilarning o'quv materialini qayta ishlamagan holda esda saqlab qolish qobiliyatini aniqlab beruvchi qonunlar, xossalar, formulalar, tushunchalar va atamalarning mohiyatini o'rganish, eslab qolish va idrok etishga mo'ljallangan.

b) Produktiv daraja. Topshiriqlar mazmuni mavzuni oʻzlashtirishda fanning qonun va qonuniyatlari, xossalari va formulalarini qoʻllash, berilgan topshiriqlarga mos usullarni tanlash, tahlil qilish, taqqoslash va qara-ma-qarshi qoʻyish, bir qancha qonun va qonuniyatlardan foydalanishni oʻz ichiga oladi. Shu bilan birga, umumlashtirish va xulosa qilish talab etiladi.

d) Mulohaza yuritish. Intellektual darajadagi topshiriqlarning mazmuni oʻzlashtirilgan bilim, koʻnikma va malakalarni notanish vaziyatlarda qoʻllashni, qonun va qonuniyatlardan foydalangan holda tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari toʻgʻrisida" 2018-yil 8-dekabrdagi 997-sonli qarori. https://lex.uz/docs/-4097073
2. Safarova R., Musayev U., Musayev P., Yusupova F., Nurjanova R. Oʻzbekiston Respublikasida umumiy oʻrta ta'lim strategiyasi muammolari va ta'lim mazmunining yangi modellari, ularni tatbiq etish yoʻllari. – T.: "Fan", 2015. – 85-86-bet.
3. Ernazarova M., Bobomurodova A. Boshlangʻich sinflarda ona tili darslarini tashkil etish metodlari va shakllari. Navoiy, 2007.
4. Yoʻldoshev J.Gʻ., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. – T.: "Fan texnologiya", 2008.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.